

Λατινική Λογοτεχνία

Η γέφυρα, πού πέρασε στη
Δύση ή ελληνική παράδοση.—
Καταβολές του πολιτισμού.—

Υπάρχουν περιπτώσεις, πού μάς προκαλούν κατάπληξη για τὸ πόσο γρήγορα καὶ σὲ πόσο μεγάλη ἔκταση ἀφήνουμε κατὰ μέρος καὶ λησμονούμε τὶς καταβολές τῆς ζωῆς μας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας. Καὶ ὅταν συμπτωματικὰ ξανάρχονται οἱ καταβολές αὐτές στὴ σκέψη μας, τότε αἰσθανόμαστε θλίψη γιὰ τὸ κενό, πού δημιουργήσαμε στὸν ἐσώτερο πνευματικὸ μας κόσμο.

Ἡ ἀνέλιξη αὐτὴ στὸν κόσμο τοῦ στοχασμοῦ ἔρχεται σχεδὸν αὐθόρμητα, ὅταν διαβάσουμε, ἔστω καὶ ἐπιπόλαια, ἓνα διτομο ἔργο τοῦ θαυμασίου Ἀγγλοῦ λατινιστῆ Χέρμπερτ Ρόζ μὲ τίτλο «Ἱστορία τῆς Λατινικῆς Λογοτεχνίας». Μεταφρασμένο κατὰ τρόπο μοναδικὸ καὶ ὄλο ἀκρίβεια καὶ ἐνέργεια ὡς πρὸς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὸ δικό μας λατινιστῆ, καθηγητῆ Κ. Χ. Γρόλιο, τὸ ἔργο του τοῦτο, παρουσιάζεται στὸ ἑλληνοφώνο κοινὸ κατὰ τρόπο ἀριστουργηματικὸ καὶ ἐντυπωσιάζει γιὰ τὴ γλαφυρότητά του, ἐνὼ καλύπτει ἓνα κενὸ σημαντικό καὶ ἐπιτελεῖ μίαν ἀπαραίτητη ἀποστολή. Ἡ τύρβη τῆς σύγχρονης ζωῆς, ἡ ὑπερβολικὴ καὶ μέχρι νοσηρότητας προσήλωσι στὸν θετικισμό στὴν ἀρχὴ καὶ στὸν ὕλισμό κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, μάς ἔχει ἀπομακρύνει ἀπὸ τὶς πηγές τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ἀν ρωτήσετε σήμερα τοὺς περισσότερους νέους (γιατὶ ὄχι καὶ τοὺς ἡλικιωμένους;) γιὰ τὰ λατινικά, δὲν θὰ ξέρουν τί νὰ ἀπαντήσουν. Ὅλοι σχεδὸν ἐκφράζονται γιὰ τὴ λατινικὴ γλώσσα ὡς ἓνα βασικὸ μέσο ἐπικοινωνίας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀχρηστο σήμερα, γιατί εἶναι μιά γλώσσα νεκρὴ, πού δὲν θυμίζει τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπὸ τὴν λιτὴ ἔκφραση νομικῶν διατυπώσεων, πού ὡς κίνητρο σκέψης χαρακτηρίζεται ἀπὸ αὐστηρὰ διαγράμματα, πού δὲν μπορεῖ νὰ προχωρήσουν περισσότερο σὲ δημιουργικὴ φαντασία ἀπὸ ὅ,τι ἡ πρακτικὴ ἀριθμητικὴ.

Καὶ ὅμως, ὅσο ἐγκύπτει κανένας στὴν ἀνάγνωσι καὶ σὲ κάποια ὑποτυπώδη μελέτη τῆς «Ἱστορίας τῆς Λατινικῆς Λογοτεχνίας», τόσο αἰσθάνεται νὰ ἀνοίγει μπροστὰ του ἓνας ὀλόκληρος κόσμος ὄλο ζωὴ καὶ γοητεία πού στὸ τέλος, συμπερασματικὰ, ὁδηγεῖ τὸν ἀναγνώστη νὰ αἰσθάνεται ἓνα εἶδος ἐνοχῆς γιὰ τὴν παχυλὴ του ἀγνοία. Οἱ δύο τόμοι τοῦ ἔργου τοῦτου, προσφέρουν ἓνα ἀπάνθισμα τῶν περισσοτέρων ἐκφράσεων τῆς ζωῆς τοῦ κόσμου στὸν ὅποιο ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς ὀφείλει τὴν σημερινὴ του ὕπαρξη. Ἡ παραμέλησι τῆς προκάλεσε τὸν ἐκτροχιασμὸ καὶ ὁδηγεῖ μερικὸς πού σκέπτονται ἄσωτὰ στὸ ἀπαισιόδοξο συμπέρασμα μὴπως ἡ ἀνθρωπότητα, μὲ τὸ νὰ ἀποξενώνεται κατὰ τόσο σκληρὸ καὶ θάρβαρο τρόπο ἀπὸ τὶς ρίζες τῆς καὶ τὶς καταβολές τῆς, ἀνοίγει τὸ δρόμο πρὸς μιά καταστροφή, πού θὰ εἶναι χειρότερη ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες. Γιατὶ θὰ εἶναι ἀπώλεια τῆς πνευματικότητος καὶ τοῦ κυττάρου πού τὴ δημιουργεῖ, μέσα

στὸ εἶναι τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Σήμερα παραμερίσαμε καὶ λησιμονήσαμε τὰ λατινικά. Αὐριο ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, θὰ λησιμονήσουμε καὶ τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά, τὶς δικές μας ρίζες. Τότε τί θὰ μείνει στὸ πνευματικὸ μας ὑπόβαθρο ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, πού συνιστοῦν τὸν μέμφρονα ἀνθρώπο;»

Τὸ ὑπόψη ἔργο παρουσιάζει στὴ μετάφρασή του ἀπὸ τὸν καθηγητῆ Κ. Χ. Γρόλιο, γλαφυρότητα καὶ συναρπαστικὸτητα, πού διέπονται ἀπόλυτα ἀπὸ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ συγγραφέα. Ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ὕψη, πού εἶναι διάχυτη σ' ὄλο τὸ ἔργο, καταλαβαίνει ὁ ἀναγνώστης τὴν ἀγάπη καὶ τὸ σέβας τοῦ μεταφραστῆ γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὸν τρόπο τῆς σκέψης τοῦ Ρόζ καὶ γιὰ τὰ κίνητρα πού τὸν διέπουν. Ἡ λατινικὴ λογοτεχνία ἐξιστορεῖται μὲ πυξίδα τὴν μετάδοσι γνώσεων μοναδικῶν καὶ φιλοσοφικῆς σύνθεσης τῆς ροῆς τῶν βασικῶν τῆς στοιχείων, ὅπως διαπλάσθηκαν ἀπὸ τὴν ἐξέλιξι τοῦ στοχασμοῦ τῶν Λατίνων καὶ ἐπιμαρτυροῦνται ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξή τῆς ἀπὸ τὰ πρωτόγονα στοιχεῖα μέχρι τὶς λεπτότερες ἐκφάνσεις τοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς δομῆς. Γράφει σχετικὰ ὁ καθηγητῆς Γρόλιος στὸν πρόλογό του, πού ἐνέχει πολλὰ στοιχεῖα φιλοσοφικῆς ἀνάλυσις:

«Υπάρχει, φυσικὰ, πάντοτε ἡ ἀπόστασι πού χωρίζει τὶς παλιές ἀπὸ τὶς νεώτερες ἐποχές. Εὐλόγα ὡστόσο μποροῦμε νὰ πούμε πῶς οἱ Λατίνοι μάς ἀνοίγουν εὐρύτερους ὀρίζοντες καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ μάς ἐπιτρέπουν νὰ προχωρήσουμε σὲ καρποφόρες ἀνασκοπήσεις καὶ συγκρίσεις. Μποροῦμε, λοιπόν, νὰ σπουδάσουμε τὰ ἔργα τους χωρὶς νὰ χάνουμε ποτὲ ἀπὸ τὰ μάτια μας τὴ σύγχρονη πραγματικὸτητα, γιατί οἱ Λατίνοι ἐξακολουθοῦν πάντοτε νὰ ζοῦν στὸ λιπαρὸ ὑπέδαφος τῆς Εὐρώπης. Ἡ λογοτεχνία τους θὰ εἶναι ἡ καλύτερη σκοπιὰ γιὰ ὅποιον θέλει νὰ κατοπτεῦσει τὶς κατοπινές ἐξελίξεις. Ἐκεῖ ἀνακλύπουν τὰ θεμελιακὰ στοιχεῖα πού μόρφωσαν τοὺς λαοὺς τῆς Δύσης... ἐκεῖ ὁ νεώτερος παρατηρητῆς θὰ ἀνιχνεύσει τὰ σπέρματα τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ κοινωνικοῦ, πολιτικοῦ, φιλοσοφικοῦ καὶ λογοτεχνικοῦ βίου. Ἐκεῖ θὰ ἀποκτήσει μιά ὀλοκληρωμένη ἔποπτεία τῆς πνευματικῆς προϊστορίας τῆς νεώτερης Εὐρώπης...».

Καὶ γιὰ μάς τοὺς Ἕλληνες; «Ὁ Ἕλληνας πάλι, συνεχίζει ὁ καθηγητῆς Γρόλιος, βρίσκεται στὴ ρίζα τοῦ Λατίνου, πού ἐγίνε ἡ γέφυρα ἀπ' ὅπου πέρασε στὴ Δύση ἡ ἑλληνικὴ παράδοσι. Οἱ δύο λαοὶ ἀνήκουν στὴν ἴδια πνευματικὴ κοινότητα... Ἡ λατινικὴ λογοτεχνία εἶναι ἓνα προϊόν συγκερασμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος μὲ τὸ λατινικὸ. Ἐχει γιὰ μάς σημασία νὰ γνωρίσουμε πῶς αὐτὲς οἱ ἐκδηλώσεις φανερώνονται στὰ κείμενα τῶν συγγραφέων τῆς...». Τὸ κέρδος ἀπὸ τὴ γνωριμία αὐτὴ εἶναι μοναδικὸ καὶ ὡς πνεῦμα καὶ ὡς κληρονομία του στοὺς αἰῶνες καὶ τώρα καὶ στὸ μέλλον. Ὅσο καὶ νὰ κυριαρχεῖ ἡ ὕλη, ἡ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία θὰ εἶναι πάντα μοναδικὸς ρυθμιστῆς τῆς ἐσώτερης σκέψης τοῦ ἀνθρώπου.